

Zenélő feketedoboz

Kritika a Siess haza, vár a mama! című filmről

Ha lezuhan egy repülőgép, általában annak feketedobozából igyekeznek a szakértők következtetni arra, hogy mi is történhetett, mi okozhatta a balesetet. Hajdú Eszter hasonló módszert követ legújabb dokumentumfilmjében. Birtokába kerültek ugyanis olyan magnókazetták, melyeken egy hetvenes években disszidált fiatalember és annak édesanyja vált üzeneteket, mintha telefonon hosszan beszélgetnének. A kuriózum az, hogy a magnóra felmondott hangfelvételek a hetvenes évek egyik legnépszerűbb rockzenésznének, az Egyesült Államokba disszidált Barta Tamásnak és a szocializmus Budapestjén maradt özvegy anyjának a „levelei”.

Barta ikon, a magyar rocktörténelem egyik leghíresebb gitárosa. Így aki a magyar rocktörténet felé egy kicsit is nyitott, vagy legalább szereti az LGT-t, annak Hajdú Eszter dokumentumfilmje különlegesség. A személyes hangvételű vallomásokat tartalmazó magnókazetták szövegeit archív amatőr felvételek sokasága egészíti ki. Nemcsak a szöveg hangulatiságát támogatják, hanem színeikkel és roncsoltságukkal érzelmileg is megidéztek a nézővel a hetvenes éveket ezek a kissé megkopott celluloid felvételek.

A magánarchívumokból előkerült, zömében 8 milliméteres filmek és az egyéb életképeket tartalmazó képanyagok, koncertfelvételek, nyilatkozatok, későbbi televíziós visszaemlékezések nagyban segítenek abban, hogy kirakhassuk a túrt, tiltott, támogatott hármasságán alapuló kultúrpolitikai rendszer eddig a nagyközönség előtt elfedett újabb mozaikrészletét. Ezek által nemcsak Bartához kerülünk közelebb, hanem egy kicsit minden hasonló sorsú zenészhez is, vagy akár a zenekar nem disszidált tagjaihoz, Somlóhoz, Lauxhoz és Presserhez. A rendezői látásmód, jelzem, nem egy LGT-történetet akar kibontani. Kissé el is fedí az Egyesült Államokból hazatért tagoknak a disszidálás-botrányból származó nehézségeit.

Persze azért Hajdú ezzel a filmjével hozzátesz a kánonhoz. A magyar rockhoz köthető társadalmi folyamatok megmutatása nem újkeletű a magyar filmben. Almási Tamás szintén egy portréból vázolt fel az egyéni messze túlmutató társadalmi folyamatokat a *Kölyköd voltam* című dokumentumfilmjében, egy másik filmjében, a *Sok húrton pendülnek*-ben Presser nyilatkozik is a magyar zenei szcena és a Kádár-rendszer egyik kiegészítési kísérletéről. Vicsek Ferenc és Vitézy László az *Úgy érezte, szabadon él* című portréjával, illetve Koltay Gábor, Szomjas György vagy Xantus János is hozzátettek a hetvenes-nyolcvanas évek generációjának a megértéséhez a zene közegének a megidézésével.

Már csak ezért is érdekes megfigyelni, hogy az újabb nemzedéket képviselő Hajdú Eszter hogyan fog hozzá egy újabb réteg felfejtéséhez. Elvégre ő nem kortársként, hanem a múltba visszatekintve vizsgálhatja a hetvenes éveket. Lehetőségeinek tárháza bizonyos értelemben szélesebb is, mint elődeié. Persze így nem egy aktuális társadalmi problémát dolgoz fel, hanem inkább oknyomozásba csap át a forgatás. Miért és hogyan érhetett Barta élete tragikusan véget? Hogyan állíthatták be öngyilkosság-

nak az esetet, amikor az újra feltárt aktákból világosan látszik, hogy Bartát távolról kétszer fejbe lötték?

Felmerül a Los Angeles-i magyar maffia szerepe is az ügyben. Hiszen Barta a kezdeti időszak után csak hobbiból kamatoztatta színpadon a zenei tehetségét. Üzletkötőnek állt, majd saját vállalkozásba kezdett, hogy úgy keressen még több pénzt. Lehet, hogy ekkor sértett érdekeket, lehet, hogy fatális véletlen volt a szerencsétlenség. Ezekkel a lehetőségekkel végig eljátszik a film. Megszólal az ügyben az egykori barát, az egykori élettárs és egy gyanúsított is. A film elemzi ez utóbbi nyilatkozatát, s a nyilatkozat rendőrségi videófelvételébe bele is pillanthatunk.

A rendező, illetve a jeleneteket összekötő, a stábbal Budapestről Los Angelesbe utazó és ott kutakodó örökös nemcsak a hét évig távol élő Tamás változásait tárják fel és mutatják be az anya-fiú kapcsolaton keresztül, hanem annak is utána próbálnak járni, hogy a fiát elvesztő nő hogyan és miért lett kizárva a fia után járó örökségből, hogyan lett kisémmizve.

Külön érdekesség, ahogy Hajdú Eszter Barta történetét annak édesanyján keresztül egy öröklött zsidó-sorstörténetként is aposztrofálja. Ez nem áll teljesen távol a rendezőtől. *A fideszes zsidó, a nemzeti érzés nélküli anya és a mediáció* című 2008-as filmje olyan, akkori aktuálpolitikai és a társa-

dalmat igencsak megosztó folyamatok bemutatására törekszik, amelyeknek, mint a cím is utal rá, van zsidó nézőpontú értelmezésük is; érintőlegesen ugyan, de az egy darabig csak fesztiválokon látható *Hungary 2018*-nak szintén.

Mindent összevetve, jó volt nézni Hajdú Eszter dokumentumfilmjét. Barta történetével megvillan egy kis magyar rocktörténelem, és családi közelségbe kerülünk egy elhallgatott ikonikus figurával. Hangsúlyt kapnak a filmben a korszakra jellemző generációs problémák ugyanúgy, mint ahogy megmutatkoznak a két világrend közti különbségek is. Kibomlik, ahogy az amerikai álom megvalósulásában hívő fiatalember sutba dobja régi, és kamatoztatja új, más irányú tehetségét. Sőt, még a Los Angeles-i magyar maffiáról is kapunk némi információt.

Az archív képfelvételek és a főszereplő magnókazettákról hallatszó hangja szépen rezonálnak egymással. Mint ahogy a huszoneves karakter és annak változásai is érthetően nyomon követhetők. Vannak ugyan nem feltétlenül a valóságábrázolást erősítő képi intermezzók, de ezek a megértést igyekeznek elősegíteni, különösen nem zavaró jellegűek. A filmet november 10. és 22. között az idén online térbe költözött 17. budapesti Verzió Filmfesztivál nemcsak Magyarországon, hanem külföldön is elérhetővé tette.

BERETVÁS GÁBOR